

Икономическа програма

През 2011 г. Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията фокусира работата си върху четири основни теми: енергийна сигурност и устойчиво развитие; скрита икономика и антикорупция; конкурентоспособност и икономика на знанието, и оценка на въздействието на фондовете на ЕС в България.

Основни акценти през 2011 г:

- **Енергийна сигурност и устойчиво развитие.** Бяха изготвени и публикувани поредица доклади, анализиращи управлението на енергийния сектор на България. Те включиха обобщение на необходимите политики за преход към устойчиво развитие в страната и предоставиха препоръки за подобряване на управлението на българския енергиен сектор. Чрез организираните кръгли маси, публични дискусии и обществено-политически форуми темата беше изведена в обществения дневен ред през 2011 г.
- **Скрита икономика и антикорупция.** Бяха представени последните данни на Индекса на скритата икономика. Ефектите на кризата върху скритата икономика и недеklarираната заетост бяха разгледани в публикацията “Динамика на скритата икономика в България по време на криза”. Центърът за изследване на демокрацията представи за тринадесета поредна година и резултатите от Системата за мониторинг на корупцията (СМК). По време на кръгла маса и пресконференция бяха обсъдени размерът и делът на скритата икономика, порочните практики при провеждане на обществени поръчки, липсата на прозрачност и контрол в енергийния сектор, здравеопазването и фармацевтичния сектор, както и загубите от източването на ДДС. Икономическата програма на Центъра продължи да анализира и дейността на гражданското общество в България в системата на културата и образованието.
- **Конкурентоспособност и икономика на знанието.** С участието на Центъра за изследване на демокрацията през 2011 г. България за шести път беше включена в – Годишника на световната конкурентоспособност на IMD (International Institute for Management Development). Според изследването през 2011 г. България е паднала в общата класация за конкурентоспособност с две места сравнение с 2010 г. Тази година страната се нарежда на 55 място от общо 59 изследвани икономики. Беше изготвен и представен ежегодният доклад *Иновации. bg 2011*, който анализира състоянието на националната иновационна система по време на криза.

- **Оценка на въздействието на фондовете на ЕС в България.** Бяха изготвени два анализа на структурните фондове на ЕС и по-специално на програмите, финансирани от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР). Първият анализ разгледа програмите, финансиращи възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) и енергийната ефективност на жилищата. Вторият анализ направи преглед на всички области, подкрепяни от ЕФРР в България. Той също така коментира провежданите през 2011 г. средносрочни оценки на оперативните програми, използваните в тях методи, предоставени изводи и препоръки.

I. Енергийна сигурност

Управлението на енергийния сектор в България е изправено пред множество проблеми и предизвикателства от технически, правен и институционален характер. Извършените ревизии в сектор „Енергетика“, свързани с изпълнението на големи инфраструктурни проекти, разкриха сериозни проблеми в държавното управление. Ето защо Икономическата програма на Центъра продължи да работи по темата енергийна сигурност и диверсификация и през 2011 г. като чрез публикуваните доклади и организираните кръгли маси, публични дискусии и обществено-политически форум темата отново беше изведена в челото на обществения дневен ред.

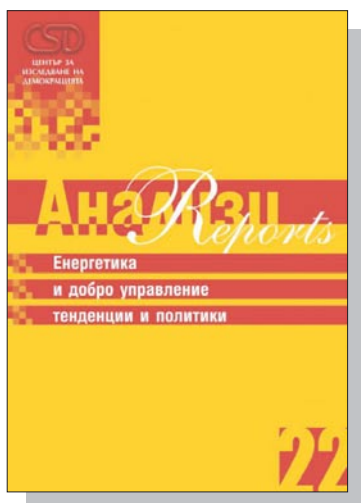
Центърът за изследване на демократията представи в Народното събрание на Република България доклада *Енергетика и добро управление: тенденции и политики* по време на обществено-политически форум „Енергетика и добро управление: тенденции и политики“ на 18 януари 2011 г. В дебата взеха участие министърът на икономиката, енергетиката и туризма, г-н Трайчо Трайков, председателят на комисията по икономическа политика, енергетика и туризъм, г-н Мартин Димитров, посланиците на Норвегия и Унгария, ръководителят

на международния секретариат на Инициативата за прозрачност в добивната промишленост, г-н Йонас Моберг, ръководителят на фондация „Конрад Аденауер“, г-н Андреас фон Белов, представители на Народното събрание и други заинтересовани лица. Г-жа Тове Скарстейн, посланик на Норвегия в България, отбеляза, че макар и бавен на пръв поглед, България има осезаем напредък по отношение на подобряване на прозрачността в енергетиката. Г-н Трайчо Трайков, министър на икономиката, енергетиката и туризма, изтъкна, че за пръв път в последните 20 години решенията в енергетиката са подложени на толкова широко експертно и обществено обсъждане. Според министър Трайков докладът на Центъра ясно и точно описва състоянието на енергетиката в България. Тъй като процесът на изграждане на структура за по-добро управление е дълъг, министър Трайков уточни, че усилията на правителството през 2011 г. ще бъдат насочени към реструктуриране на управлението на държавните енергийни предприятия, балансираното включване на ВЕИ в мрежата, както и осъществяване на важни за страната енергийни проекти.

Докладът *Енергетика и добро управление: тенденции и политики* разглежда основните дефицити в стратегическата, институционалната и законода-

Обществено-политически форум „Енергетика и добро управление: тенденции и политики“: от ляво на дясно: д-р Огнян Шентов, Председател, Център за изследване на демокрацията; г-н Мартин Димитров, председател на Комисията по икономическа политика, енергетика и туризъм и г-жа Тове Скарстейн, посланик на Норвегия в България

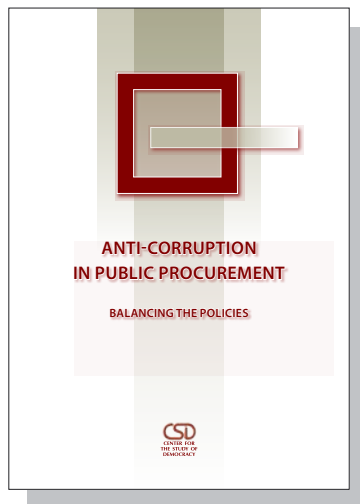

телната рамка на енергийния сектор в България. Анализът на управлението на държавните енергийни компании и на големите инфраструктурни проекти показва липсата на фунда-

ментални и елементарни правила за отчетност и контрол, довела до ощетяване на потребителите и данъкоплатците, до заплахата за финансовата стабилност на дружествата и в крайна сметка – до влошаване на енергийната сигурност на страната. Предлага се преосмисляне на реализацията на големите инфраструктурни проекти на основа на анализа разходи – ползи по отношение на енергийната сигурност на страната.

Центърът за изследване на демокрацията и Норвежкят институт по международни отношения организираха на 26 май 2011 г. в Осло, Норвегия, кръгла маса относно различните аспекти на добро управление в енергийния сектор и по-конкретно антикорупционните практики при обществените поръчки. На кръглата маса беше представена съвместната публи-

кация на двата института – *Анти-корупцията в обществените поръчки: балансиране на политиките*. Публикацията, която беше издадена само на английски език, прави преглед на начините за противодействие на корупцията при обществените поръчки. Областта на публично-частното договаряне е с висок корупционен риск навсякъде в Европейския съюз и е нужно да се вземат адекватни мерки за справянето с нея. Едва 1,6 % от общия пазар на обществени поръчки се печели от лица от друга държава в Европейския съюз. Този факт е всъщност показател за недоброто функциониране на вътрешния пазар за обществени поръчки в Европа. Текстът на публикацията послужи да се подготви официална позиция на Центъра по обявената обществена консултация на Евоипейската комисия за модернизация на системата за обществени поръчки в Европа.

Темата за ядрената енергетика в България след Фукушима беше обсъдена на кръгла маса, организирана от Центъра за изследване на демокрацията на 31 май 2011 г. Гост-лектор

Професор Булат Искандерович Нигматулин, бивш заместник-министър на енергетиката на Русия с ресор ядрена енергетика и настоящ първи заместник – генерален директор на Института по проблемите на естествените монополи в Москва (в ляво) и г-н Илиан Василев, бивш посланик на България в Москва

Генерал Джеймс Джоунс, бивш върховен главнокомандващ на Обединените въоръжените сили на НАТО в Европа и бивш съветник по въпросите на националната сигурност в администрацията на Барак Обама (в ляво) и д-р Огнян Шентов, Председател на Центъра за изследване на демокрацията

на събитието беше професор Булат Искандерович Нигматулин, бивш заместник-министър на енергетиката на Русия с ресор ядрена енергетика и настоящ първи заместник – генерален директор на Института по проблемите на естествените монополи в Москва. Професор Нигматулин отбеляза, че в международен план е много трудно да се говори за ренесанс на ядрената енергетика, предвид началната фаза на използването на този тип енергетика в развиващите се пазари като Китай и възникналите силни фобии срещу нея в развити индустриални страни като Германия. Според него ядрената енергетика е изключително скъпа за страните от бившия съветски блок, още повече, че ръстът на икономиките им се покрива изцяло от спестявания на енергия

следствие от използваните по-модерни технологии, което води до много минимално увеличение на търсенето на нови енергийни мощности. Оттук следва че основният проблем в Русия и в Източна Европа и в частност в България за ядрената енергетика е дали ще бъдат достатъчно потребителите на този тип енергия.

Центърът за изследване на демокрацията проведе кръгла маса на тема национална и енергийна сигурност на 28 юли 2011 г. Основни изложения по темата направиха генерал Джеймс Джоунс, бивш съветник по въпросите на националната сигурност в администрацията на Барак Обама и бивш върховен главнокомандващ на Обединените въоръжени сили на НАТО в Европа и министърът на икономика-

*Г-н Трайчо Трайков, Министър на икономиката, енергетиката и туризма
(в ляво) и г-жа Сюзън Сатън, заместник посланик на САЩ*

та, енергетиката и туризма г-н Трайчо Трайков.

Генерал Джоунс отбеляза, че темата за енергийната сигурност остава до голяма степен незабелязана в общия дебат за националната сигурност. Той посочи, че една от причините за това е липсата на последователна стратегия за енергийна сигурност на САЩ. Енергийното портфолио на САЩ е разделено между 9 отдела и 30 комисиони за надзор, което се отразява неблагоприятно на координацията на енергийните политики. Г-н Трайчо Трайков уточни, че за момента в България енергийната сигурност и националната сигурност представляват един и същ въпрос. България се опитва да подобри националната и енергийната си сигурност чрез инвестиции във възобновяеми енергийни

източници и конвенционални и нови технологии. Предизвикателствата, пред които България е изправена са, че в рамките на ЕС е трудно, дори почти невъзможно, някои по-големи нации да бъдат убедени да се откажат от част от суверенитета си в областта на енергетиката. Преодоляването на това отношение е предпоставка за обща енергийна политика в Европа, която е от първостепенно значение за по-малки страни членки на ЕС като България. Участниците в последвалата дискуссия посочиха, че България би имала изгода от една по-активна политика за енергийна сигурност, като развива собствени национални енергийни проекти, а не само реагира на външни инициативи.

Центърът за изследване на демокрацията организира и редица съби-

тия, посветени на темата енергийна сигурност и добро управление на енергийния сектор:

- Центърът за изследване на демокрацията организира кръгла маса, посветена на ролята на Черноморския регион за икономическото развитие на ЕС и на отношенията в сферата на сигурността, включително енергийната сигурност, между Черноморския регион и съюза на 10 март 2011 г. Обсъдени бяха и въпросите за единна европейска стратегия и политика в ключови за сигурността области, както и за по-активно участие на България и Румъния като страни членки.
- Темата за връзката между организираната престъпност и енергийната сигурност беше обсъдена на кръгла маса, проведена на 25 март 2011 г. Г-н Димитър Георгиев, зам-министър на вътрешните работи откри кръглата маса с кратко изказване, свързано с предизвикателствата пред правоохранителните органи във връзка с рисковете от навлизане на организирани престъпни групи на енергийния пазар. Г-н Стив Харви, главен експерт от отдел „Организираните престъпни мрежи“ на Европол, направи презентация, в която престава три сценария за развитие на потенциални рискове от навлизане на организираната престъпност в енергийния сектор на Европа.
- Центърът за изследване на демокрацията и Института по енергетика към Съвместния изследователски център (JRC) на Европейската комисия в Петен, Холандия организираха семинар на тема „Оценка на енергийната сигурност: европейски и български тенденции“. Събитието беше проведено на 5 април 2011 г. в Петен и имаше за цел обмяна на опит в изследванията на енергийната сигурност.
- По време на кръгла маса „Форсайт за околна среда и енергетика: сътрудничеството между Европейския съюз и Китай“, организирана от Центъра на 11 април 2011 г., бяха обменени добри практики в приложението на форсайт за околната среда и енергетиката. Участниците посочиха, че България е на прага на подновяване на енергийната си инфраструктура и трябва да се справи с въпроси като намаляване на замърсяването, построяване на атомни централи, намаляване на вредните емисии.
- Центърът за изследване на демокрацията проведе дискусия „Правене на зелен бизнес в Калифорния: уроци за Европа и България“ на 18 април 2011 г. с цел споделяне на опит относно използването на възобновяеми енергийни източници (ВЕИ) от САЩ и някои развиващи се страни. Основен лектор на дискусията беше г-н Кумаил Калили, вицепрезидент “Корпоративно развитие и стратегия” към Suntrough Energy, базирана в Калифорния компания – разработчик на слънчеви електроцентрали за редица развиващи се страни в Африка, Близкия Изток, Азия и Латинска Америка.
- Центърът за изследване на демокрацията организира и кръгла маса на 28 април 2011 г., по време на която беше обсъдена енергийната сигурност на България и опитът на новите страни-членки на ЕС от Централна и Източна Европа.

През 2011 г. Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията отдели специално внимание на темата за връзката между енергийната сигурност и устойчивото развитие, промените в климата и възобновяемите енергийни източници.

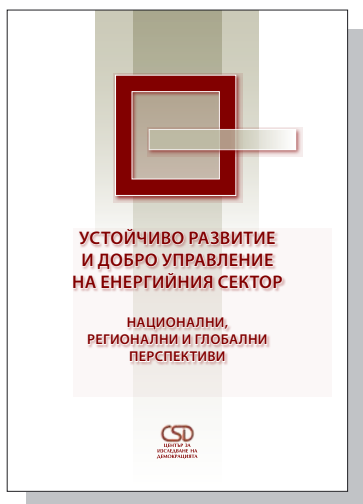
Обществено-политическият форум „Разходи и ползи от възобновяемите енергийни източници“ беше проведен на 26 април 2011 г. Участие в дискусиата взеха представители на Германския изследователски център за биомаса (DBFZ), Българския съвет за устойчиво развитие, Асоциация на българските енергийни агенции, Института за зелени политики и др. Г-н Руслан Стефанов, Директор на Икономическата програма към Центъра за изследване на демокрацията, откри дискусиата като отбеляза важността на темата за възобновяемите енергийни източници (ВЕИ), само седмица след гласуване на Закона за ВЕИ в българския пар-

ламент. Той подчерта централното място на доброто управление за правилното развитие на зелената енергия в България. Г-н Стефанов отбеляза, че публичния дебат в България е прекалено съсредоточен върху цените на ВЕИ в момента, за сметка на тяхното развитие в следващите десет години. Въпреки че зелената енергия е посочвана като основната причина за покачване на цената на електроенергията, тази гледна точка е заблуждаваща, неточна и не е представителна за променящата се международна среда. Г-н Дитрих Бекер, Заместник ръководител на мисия, Посолство на Германия в България, посочи необходимостта от нова енергийна политика, която да допълни сегашната базирана на изкопаемите горива. Г-н Бекер подчерта нуждата от разглеждане на разходите и негативните странични ефекти на всеки енергиен източник, за да се вземе информирано и прозрачно решение.

Участниците в Политически форум: Разходи и ползи от възобновяемите енергийни източници, 26 април 2011 г.

Христоматията *Устойчиво развитие и добро управление на енергийния сектор: национални, регионални и глобални перспективи* е продължение на усилията на Центъра за изследване на демокрацията за по-добра информираност на националните институции, енергийните компании и българското общество с оглед на устойчивото развитие и доброто управление в енергийния сектор. Публикацията напомня, че за да се постигне или поддържа нивото на високотехнологично развитие в съвременните общества е необходимо да се осигури – чрез подходящи управленски методи и за всеки сектор от икономиката – сигурен достъп до енергия на достъпни цени. В същото време обаче авторите подчертават, че вредното влияние върху околната среда е основен проблем при използването на изкопаемите горива като петрол, газ и въглища.

Икономическата програма на Центъра изготви и анализ *Управлението на зелената енергетика в България на кръстопът*. Той съдържа обобщение на необходимите политики за преход към устойчиво развитие в страната и предлага препоръки за подобряване на управлението на българския зелен

енергиен сектор. Две големи събития – газовата криза от януари 2009 г. и атомната катастрофа през март 2011 г. – промениха нагласите и възродиха дебата за начините за постигане на енергийна сигурност и стабилност на предлагането в Европа. Анализът подчертава, че България е изправена пред сериозни проблеми по отношение на достъпността на енергията. Настоящите ниски цени на електроенергията се дължат на напълно амортизираните ядрени и въглищни производствени мощности и на липсата на съществени подобрения на мрежата. Въпреки това като процент от доходите на човек от населението цените на електроенергията в България са сред най-високите в Европа. Належщата потребност от обновяване на остарялата енергийна система поставя страната в трудно положение. В качеството си на голям вносител на енергия България трябва да се възползва от европейските фондове и знания, за да постави сред приоритетите си енергийната ефективност и подпомагането на уязвимите социални групи, тъй като едва ли ще бъде в състояние да контролира цените на енергията в бъдещия либерализиран европейски пазар.

Представители на Икономическата програма на Центъра взеха участие в тедица множество международни прояви за изграждане на мрежи и обмяна на опит и установиха контакти с: Главни дирекции „Енергетика“, „Регионално развитие“ и „Изследвания и иновации“ на Европейската комисия в Брюксел; Фондация ENI Enrico Mattei, Милано; Инициативата за прозрачност на добивните индустрии; Karita Research, Стокхолм. Центърът стана член и Работната група за прозрачност на Европейския форум за ядрена енергия в Брюксел, Белгия.

II. Скрита икономика и антикорупция

През 2011 г. Икономическата програма на Центъра продължи да работи по темата скрита икономика и антикорупция.

Като член на Консултативния съвет към Националната агенция по приходите (НАП) Центърът предоставя препоръки за подобряване на данъчното и осигурителното законодателство, както и за намаляване на скритата икономика.

Центърът за изследване на демокрацията и фондация „Фридрих Еберт“ организираха кръгла маса на тема „Скритата икономика в България след икономическата криза“ на 15 април 2011 г. На срещата бяха представени последните данни на Индекса на скритата икономика за 2010 г. По време на дискусиата бяха поставени и обсъдени въпроси за размера и дела на скритата икономика, порочните практики при провеждане на обществени поръчки, липсата на прозрачност и контрол в енергийния сектор, здравеопазването и фармацевтичния сектор, както и загубите от източването на ДДС.

Динамиката и компонентите на Индекса на скритата икономика 2010 бяха представени и в анализа *Скритата икономика в България след икономическата криза*. Анализът разглежда последните тенденции в икономическото развитие на страната и очакваните ефекти върху неформалния сектор. Той отбелязва, че скритата икономика оказва сериозно въздействие върху частния сектор, върху производителността и конкурентоспособността на работната сила, върху икономическия растеж, както и върху системите за социално осигуряване и подпомагане. Дълговата криза в Гърция разкри драстичната необходимост от по-добри монитинг, четяне и разбиране на последиците за икономическото развитие на наличието на голям дял скрита икономика в страната. Това е още по-наложително с оглед постигането на целите на стратегията *Европа 2020* и изчисляването на приноса на всяка страна към Европейския механизъм за стабилност и пакта „Евро плюс“. Според анализа в България скритата икономика нараства сред бизнеса, но спада сред населението. Авторите представят и няколко основни извода за страната:

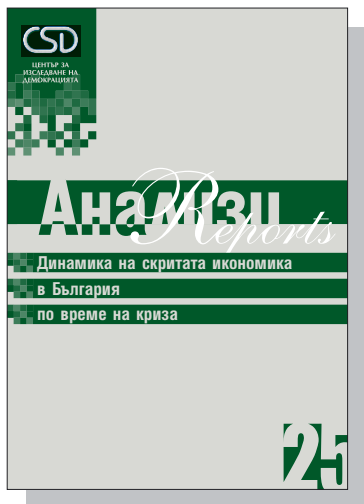

От ляво на дясно: г-ца Деница Мантева, Анализатор, Икономическа програма; г-н Тихомир Безлов, Главен експерт, Европейска програма; г-н Руслан Стефанов, Директор, Икономическа програма, Център за изследване на демокрацията; г-р Пенто Хубчев, Програмнен координатор, Фондация "Фридрих Еберт"; г-р Марк Майнардус, Ръководител, Фондация "Фридрих Еберт", България и г-н Тодор Ялътов, Старши анализатор, Икономическа програма, Център за изследване на демокрацията

- Увеличават се случаите на укриване/неплащане на данъци, мита и акцизи, както и „източване“ на ДДС. Когато бизнесът преминава през рецесия, вероятността да не се декларират част от приходите и икономическата активност се увеличава;
- Случаите на недеklarирани плащания слабо са се понижали – през 2010 г. 11.6 % от населението декларират, че са получили възнаграждение по високо от заявеното в договора им с основния работодател;
- Мерките за ограничаване на скритата икономика изглежда не са произвели желаните резултати;
- Общото икономическо развитие и конюнктура са много по-

важни за динамиката на скритата икономика.

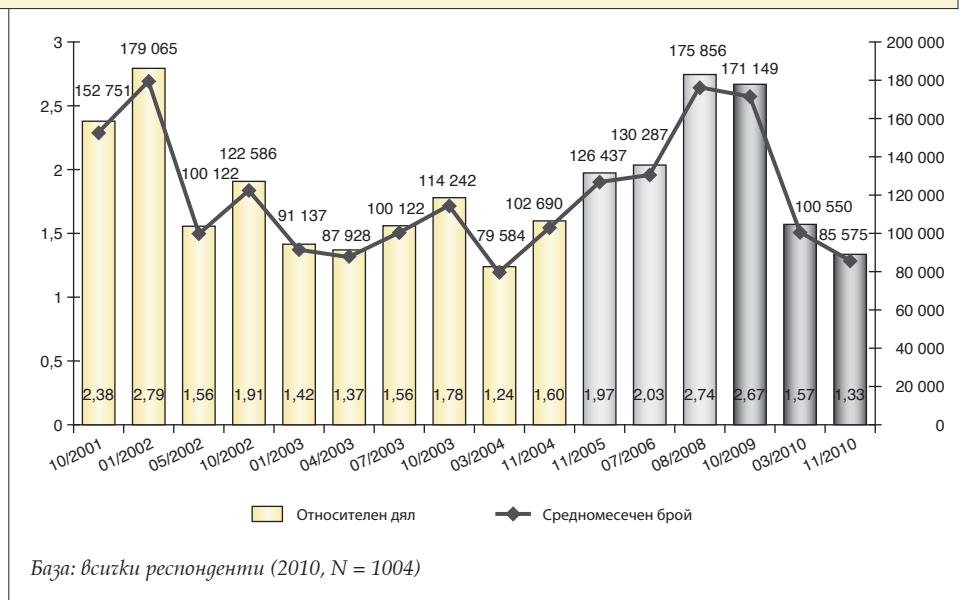
Центърът за изследване на демокрацията организира пресконференция на тема „Скритата икономика в България 2002 – 2011: изводи за политиката“ на 27 октомври 2011 г. По време на събитието Центърът представи най-новата си публикация *Динамика на скритата икономика в България по време на криза*. Въз основа на Системата за мониторинг на скритата икономика са разгледани ефектите на кризата върху пазара на труда и недеklarираната заетост. След проучване на опита в Европа и в България са направени препоръки за подобряване на обществените политики с цел ограничаване на скритата икономика.

Центърът за изследване на демокрацията представи за тринадесета поредна година резултатите от Системата за мониторинг на корупцията (СМК) на 21 февруари 2011 г. СМК, която се прилага от 1998 г. насам и е раз-

работена и реализирана от Центъра за изследване на демокрацията и изследователска агенция Витоша рисърч. Тя измерва както реалното състояние и развитие на корупцията в страната, така и нагласите и субективните усещания на населението и бизнеса. Според данните към декември 2010 г. се наблюдават разнопосочни тенденции в развитието на корупционната обстановка сред населението и бизнеса. Продължава тенденцията на спад в корупционния натиск от страна на администрацията върху населението, което от своя страна води до намаляване на равнището на корупция сред населението. Броят на корупционните практики сред населението е намалял от 171 хил. средно на месец през 2009 г. на 85 хил. през 2010 г. Въпреки наблюдавания спад в податливостта на гражданите към използване на корупция, равнището на административна корупция остава високо – за

Фигура 3. Участие в корупционни действия (население, % средно на месец)

последните три месеца на 2010 г. всеки десети българин, който е контактувал с администрацията, е дал подкуп, с цел да получи дадена услуга. За разлика от населението, в административната корупция сред бизнеса не се наблюдават тенденции към намаляване. Подкупите от бизнеса към администрацията са малко повече през 2010 г. в сравнение с 2009 г., а податливостта на бизнеса към корупция се е увеличила. Равнището на корупция сред бизнеса все още е на ниво под това от преди присъединяването на България към ЕС, но през последните три месеца на 2010 г. всяка шеста фирма, която е имала контакт с администрацията, е дала подкуп, за определена услуга или за да избегне наказание. Толерантността на българите към корупцията остава висока. Около една четвърт (или 26 %) от тях проявяват склонност към това да дадат и/или получат подкуп. За да се говори за обществена среда на нетърпимост към корупцията делът на хората, които декларират, че не биха дали и/или взели подкуп трябва да стигне 90 %.

На база методологията на *Системата за мониторинг на корупцията*, Икономическата програма разработи национално изследване на корупцията, което беше проведено в Босна и Херцеговина. Изследването ще послужи за изготвяне на Доклад за оценка на корупцията, който ще бъде представен по време на форум в Сараево през 2012 г. Центърът за изследване на демокрацията също така ще проведе обучения с цел да предостави на представители на гражданското общество в Босна и Херцеговина нови инструменти за борба с корупцията.

Икономическата програма на Центъра продължи да анализира и дейността на гражданското общество в България. На 25 ноември 2011 г. Центърът за изследване на демокра-

цията организира във Варна кръгла маса на тема „Гражданското общество в системата на културата и образованието“. Центърът изготви и анализ „Народните читалища – как да заемат достойното си място в гражданското общество в България?“. Анализът предлага промени в *Закона за изменение и допълнение на Закона за народните читалища*.

III. Конкурентоспособност и икономика на знанието

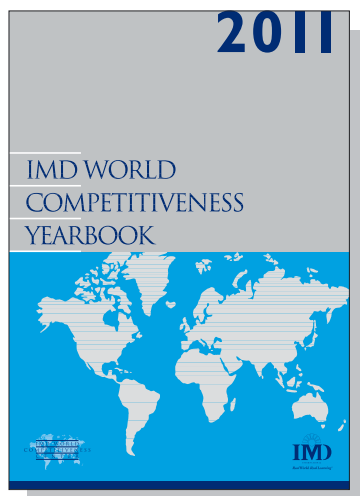
Експертите от Икономическата програма на Центъра участваха в изготвянето на поредното издание на годишния доклад *Иновации.бг 2011: Иновационна политика и секторна конкурентоспособност*. Докладът анализира състоянието на националната иновационна система и прави препоръки за подобряване на иновационния потенциал на българската икономика. Той се опира на най-новите теоретични и емпирични изследвания в света и отчита специфичната икономическа, политическа, културна и институционална рамка, в която се развива иновационната система на страната. Докладът *Иновации.бг 2011* има амбицията да бъде част от процеса на формиране на разбиране за значението на иновациите като основа за разработване на национални приоритети. В него се подчертава, че през 2011 г. Европейският съюз започна реализацията на своята нова политика за интелигентен растеж Европа 2020 и подготовката за следващия бюджетен период 2014 – 2020. За първи път България среща предизвикателството и възможността едновременно да дефинира своята нова национална иновационна политика, да участва във формирането на иновационната политика на ЕС и да определи програмите и приоритетите за финансова подкрепа от ЕС за следващото десе-

тилетие. Решенията и действията на българското правителство по създаването на новата финансова перспектива на ЕС ще определят дали през 2020 г. България ще продължава да бъде най-бедната страна-членка или ще се превърне в модел за подражание. Тази година докладът включи и два анализа на секторни иновационни системи (строителство и енергетика) и резултатите от иновационната им дейност.

През 2011 г. Икономическата програма на Центъра за изследване на демокрацията продължи да следи тенденциите и факторите, определящи българската конкурентоспособност и нейната позиция в сравнение с другите икономики. На 18 май 2011 г. Центърът представи резултатите за България от *Годишника на световната конкурентоспособност 2010 на IMD* (IMD World Competitiveness Yearbook 2011). Предходните пет издания на книгата за България намериха място във формирането на политиката за конкурентоспособност на българското правителство и в конкретни програмни документи. Резултатите на страните в годишника се наблюдават внимателно от международните ин-

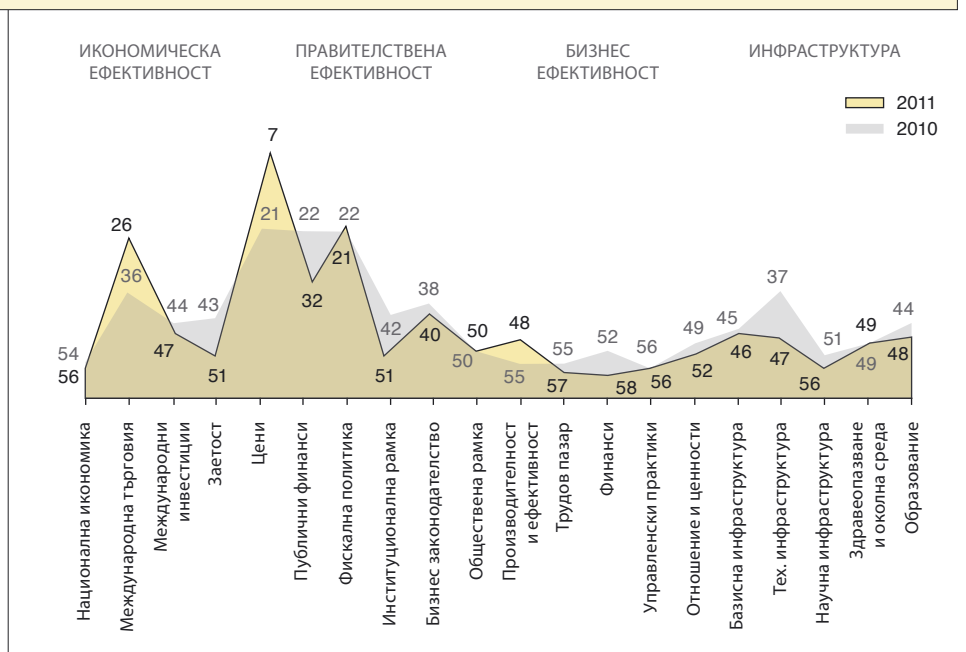
веститори. През 2011 г. конкурентоспособността на България е оценена в сравнителен план сред 59 водещи национални и регионални икономики.

Според изследването през 2011 г. България е загубила позиции в общата класация за конкурентоспособност с две места сравнение с 2010 г. Тази година страната се нарежда на 55 място от общо 59 изследвани икономики. След България остават в Европа остават единствено Гърция (при която се наблюдава един от най-сериозните спадове – с 10 позиции), Украйна, и Хърватия. Класацията се оглавява от Хонг Конг и САЩ, които изпреварват лидера от предходната година Сингапур.

Позицията на България в Годишника на световната конкурентоспособност 2011 е резултат от исторически натрупвания и проблеми на политиката по време на кризата. Липсата на реформи и адекватни действия по отношение на базисната инфраструктура, научната инфраструктура и образованието и здравеопазването през последните две десетилетия и най-вече в годините на усилен икономически растеж, между 2003 и 2008 г. доведе до влошаване на конкурен-

Фигура 4. Профил на конкурентоспособността на България 2011/2010, Годишник на световната конкурентоспособност, IMD, 2011

тоспособността на страната, което трудно ще се компенсира. От друга страна, силните политически противопоставяния и неяснотата в дългосрочната ориентация на политиките за конкурентоспособност през 2010 г. и началото на 2011 г. доведоха до несигурност в бизнес перспективите на предприятията. Настоящата позиция на страната поставя множество въпроси за дългосрочната жизнеспособност на българската икономика, които трябва да се разглеждат успоредно с широко коментираните показатели за излизане от кризата. Последните статистически данни посочват раздвижване в икономиката – увеличение на оборота в търговията на дребно и продължаващо покачване на износа. Рангът на България в класацията обаче показва, че тя се развива по-бавно от останалите икономики и са нуж-

ни по-сериозни реформи, за да бъде спряна загубата на конкурентни позиции. Същественото изоставане на страната по отношение на научна и техническа инфраструктура и качеството на образованието не може да бъде преодоляна бързо.

Освен ниските доходи на населението и потиснатото вътрешно потребление, класацията извежда и редица други предизвикателства пред България:

- влошава се нивото на заетост, като особено притеснителна е дългосрочната и младежката безработица;
- намаляват международните инвестиции;
- влошава се научната и техническата инфраструктура;

От ляво на дясно: г-н Руслан Стефанов, Директор на Икономическата програма към Центъра за изследване на демокрацията; доц. Ингрид Шикова, ръководител на катедра Европейистика в СУ „Св. Климент Охридски“; г-жа Виолета Станигиз, ръководител на Информационното бюро на Европейския парламент в България и г-н Ивайло Калфин, член на Европейския парламент

- продължава спадът в качеството на образованието.

Класацията улавя и силните страни на икономиката. В сравнение с предходната година се наблюдава подобрене по отношение на баланса по текущата сметка, гъвкавостта на пазара на труда и износа на стоки.

В продължение на анализа на българската конкурентоспособност Икономическата програма взе участие в информационен семинар за журналисти на тема „ЕС срещу кризата“, организиран на 11 февруари 2011 г. от Информационното бюро на Европейския парламент в България. Г-н Руслан Стефанов, директор на Икономическата програма към Центъра за изследване на демокрацията обобщил

ефектите на кризата върху европейската и българската икономика. Лектори на семинара бяха и евродепутатите Ивайло Калфин и Илиана Йотова, както и доц. Ингрид Шикова, ръководител на катедра Европейистика в СУ „Св. Климент Охридски“.

Делегация от Центъра за съвременни световни изследвания (Китай), водена от проф. Ю Хондзун, Президент на Центъра, посети Центъра за изследване на демокрацията на 25 май 2011 г. Проф. Хондзун отбеляза, че през последните години китайските изследователи обръщат особено внимание на опита на прехода на страните от бившия Съветски съюз и Източна Европа. Като два аспекта, представляващи особено голям интерес, бяха посочени приватизация-

Делегацията от Центъра за съвременни световни изследвания (Китай)

та в България и нейното въздействие върху развитието на икономиката на страната, както и политиката в областта на здравеопазването.

През 2011 г. Центърът за изследване на демокрацията представи редица от своите публикации чрез Стокхолмската мрежа. Стокхолмската мрежа предоставя платформа за сътрудничество на повече от 130 пазарно-ориентирани мозъчни тръстове от цяла Европа. Мрежата работи в областите конкурентоспособност, енергетика, околна среда, интелектуална собственост, здравеопазване и др.

IV. Оценка на въздействието на фондовете на ЕС

Центърът за изследване на демокрацията е член на Съвета за обществени консултации по еврофондовете при Комисията по европейските

въпроси и контрол на европейските фондове (КЕВКЕФ) към Народното събрание. През 2011 г. Центърът, като част от сформирания от Генерална дирекция „Регионална политика“ мрежа за експертна оценка на Кохезионната политика, продължи да анализира въздействието и ефективността на Европейските фондове в България. Бяха изготвени два анализа на дейността на структурните фондове и по-специално на програмите, финансирани от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР).

Първият анализ разгледа програмите, финансиращи възстановяемите енергийни източници (ВЕИ) и енергийната ефективност на жилищата. Подкрепата на ЕФРР за тези две области в България е ограничена на 5,12 % от общото финансиране на фонда. Подкрепата за използване на възобновяеми енергийни източници представлява по-малко от 3 % от об-

ция бюджет на Оперативна програма „Конкурентоспособност“ и 4 % от бюджета на ОП „Регионално развитие“ (ОПРР). По отношение на енергийната ефективност в жилищните сгради, делът на предоставяната подкрепа е дори по-малко значим. Въпреки това подкрепата от ЕФРР е от изключително значение за постигане на целите, залегнали в Енергийната стратегия на България (юни 2011 г.) за подобрене на енергийната ефективност и 50 % спестяване на първична енергия до 2020 г.

Вторият анализ прави пълен преглед на всички области, подкрепяни от ЕФРР в България. Анализът поставя фокус върху важността на Кохезионната политика за регионалното развитие на страната. Той също така коментира провежданите през 2011 г. средносрочни оценки на оперативните програми, използваните в тях методи, предоставени изводи и препоръки.

Според анализа България все още е изправена пред редица предизвика-

телства при изпълнението на програмите, подкрепяни от ЕФРР в България, поради което се препоръчва:

- ускоряване на плащанията към бенефициентите;
- концентриране върху няколко ключови приоритети, с по-добре определени цели и индикатори;
- подобряване на системата за оценка на изпълнението на оперативните програми;
- подобряване на регионалната координация на оперативните програми и предоставяне на Регионалните съвети за развитие необходимите оперативни средства (организационен капацитет и финансови ресурси);
- подобряване на процедурите за провеждане на обществени поръчки и въвеждане на инструмент за електронно подаване и отчитане на проектите по всички оперативни програми.